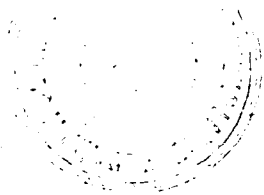

V. S.

JÓKAI. — SZÁMOKBAN

A mi nagy regényírónk sohasem törődött valami nagyon a számokkal s bizonyára fényes írói pályája ötven éves fordulóján sem vette volna észre azt az öt keresztet, mely a magyar irodalomnak megannyi dicsőséges korszakát jelzi, ha tisztelői eszébe nem juttatják azzal a szívből jövő ünnepléssel, melylyel leróni sietnek iránta a magyar olvasóközönség háláját. De ha Jókai egyénisége távol maradt is mindig az irodalmi spekuláció azon lázától, mely a modern irodalom legjelesebbjeit is hatalmába ejti, annál több és szebb feladat jut majd a statisztikus számainak, mikor mérlegelni fogja azokat az eredményeket, melyek az ő roppant termékenységéből gazdagították — nem őt, hanem nemzeti irodalmunk kincseit.

Egy ilyen munkásság anyagi jövedelmezőségét tekintve, érdekes bepillantást nyerhetünk irodalmi viszonyainkba is, melyeknek Jókai sikerei legmértöbb mértékét szolgáltatják, úgy a magyar olvasó-

közönség fejlődése, mint az írói munka megjutalmazása szempontjából. Művei elterjedését véve alapul, Jókaival legfeljebb az idősb Dumas, George Sand, Zola, Bret Harte, Kraseszky, Dickens és talán Turgenyev versenyezhetnek századunk novellistái közül. Nem úgy azonban az elért anyagi siker tekintetében, a miben az újabb francia irodalom népszerű jeleseit nem is említve, már Pope, Bulwer, Dickens, Lamartine, George Sand, az idősb Dumas és Sue is a Jókaiénál fényesebb helyzetet biztosítottak maguknak irodalmi keresetökkel, ellenben a német regényírók közt legfeljebb Hackländer és Auerbach említhetők e részben is Jókaival egy sorban. Teljesen illetékes és megbízható forrás különben ebből a szempontból is magának az ünnepeelt írónak önvallomása, melyet 1873-ban tett volt s mely 1846-tól a nevezett évig hú képét tárja fel Jókai írói jövedelmeinek.

»Évről-évre föl szoktam jegyezni — így kezdi — egy könyvecskébe mindazokat az adatokat, melyek irodalmi működésem anyagi oldalára vonatkoznak. Munkáim és időszakos nyomtatványaim példány-száma, melyeket 27 év óta a magyar közönség kezeibe adtam,* összesen 652.100 kötetre rúg. Ez irodalmi termelésért a magyar olvasó-közönség fizetett mindössze

* Megjegyzendő, hogy e számításba nincsenek fölvéve a Jókainak különböző művei fordításáért fizetett díjak, melyek azonban ez időben még alig tettek ki valamit.

1,523.650 frtot, melyből rám 246.200 frt esett honoráriumképen; a többi 1,287.450 frtból irodalmi munkatársaimnak jutott 252.800 frt, művészeti munkatársaimra 43.800 frt, az állam kapott adóban bélyegben, postailletékekben 231.900 frtot s végre 748.950 frt ment föl szedésre, nyomtatásra, papírra, valamint könyvvarusi és üzleti proviziókra.

Érdekesek ez írói keresmény egyes részletei is, annyival inkább, mert eddig alig váltak ismeretessé s nem vélünk isdiskréciót elkövetni, mikor az irodalmi viszonyok és Jókai fényes pályafutásának ismertetéséhez ez intimebb adatokkal is hozzájárulunk. Alapul véve fel Jókai egyik legterjedelmesebb regényét s szembeállítva azt a legkisebbeknek egyikével, meglepő lesz tudnunk, hogy míg a *Fekete gyémántokért* az Athenaeum Jókainak 1000 frt honoráriumot fizetett, ugyanakkor a *Szegénység útjaért* 300 frt tiszteletdíjat adott, természetesen miután azok a *Honban* már előbb tárcza-alakban megjelentek, hová azokat — legalább az *Arany emberre* nézve azt magától Jókaitól tudjuk — napról-napra írta meg. Hozzávéve ehhez, a regényei német közléseért a *Pester Lloyd*tól kapott pár száz forint tiszteletdíjat, még így is meglehetősen sanyarúnak tűnik fel az az összeg, melyet a legnépszerűbb és a legtermékenyebb magyar írónak, ki nemzetének hírt, dicsőséget szerzett messze földön, fényes tolláért cserébe kínált hazája. Így például az *Arany ember* köz-

lése a *Pester Lloyd*ban 400 frtot, *Eppur si muove* 6 kötetének német közlése szintén a *Pester Lloyd*-ban kerek 500 frtot hozott csak Jókainak, míg ez utóbbi regény második német kiadása jogáért kötetenként 30—40 tallért ígértek, a miből levonva 10 tallér proviziót, Jókainak s fordítóinak mind-össze 150—180 talléron kellett osztozkodniok.

De legalább e fordítások híven igyekeztek Jókait bemutatni a nagy német közönségnek, nem mint korábbi regényei, melyekről — a Glatzéi és Bródyéi kivételével — magának Jókainak kritikája úgy hangzott, hogy azok »kitűnő rosszak«. Nem csoda, ha a régibb regényeknek az Athenaeumnál megjelent régibb fordításai csaknem mind a padláson maradtak, holott a *Szerelem bolondjainak* Falk által németül kiadott 2000 példányából rövid időn alig maradt 160 darab.

Mint e számításból láthatni, a legnagyobb és legolvasottabb magyar regényírónak oly sokoldalú munkásságát, mint publiczistáét, belletristáét és élczlap-szerkesztőét, a magyar közönség nem jutalmazta többel, mint átlag évenként 9—10.000 forinttal. Pedig tudnunk kell, hogy Jókai neve, csupán az 1862-ben alapított *Honhoz* 7000 előfizetőt hozott; oly szám, a mennyit még Kossuth varázerejű tolla és neve sem tudott annak idején a *Pesti Hirlap*nál összehozni.

A *Magyar nábob* új kiadásához írt előszavában Jókai érdekesen vallja be, hogy ez a műve

az, melyet legsikerültebbnek tart és legjobban szeret. Kiegészíti ezt Kertbenyhez írott leveleiben tett azon beismerése, hogy történeti elbeszéléseit becsüli legkevesebbre. Ezeknek tárgyai — úgy mond — gyakran ismert forrásokból vannak véve, melyeket ama nemzetek írói tán jobban feldolgoztak. De csakis ennyi; azt ellenben büszkén említi, hogy összes novelláiban nincs egy sor sem, melyet kölcsön vett volna, csak az alapeszme. Kidolgozásában azonban mindig önálló. Tárgyakat, melyeket ő ívekre nyújtott ki (és milyen ragyogó-ékesen megírt ívekre!), a források legtöbbször pár sorban tartalmaznak.

Költői önérzete milyen souverain módon helyezi magát felül a durva, elnagyolt anyagon, mikor azt írja barátjához és leghűségesebb fordítójához 1871 februárjában: »Ne feledje, hogy műveim hosszas küzdelem szakadatlan lánczolatai. A költő harcza ez, ki nemzetét, a szabadságot s az igazságot szereti, az olcsó hisztórikusok ellen, kik a hatalomnak, a hazugságnak szolgálnak. Egyúttal az emberi érzés harcza a nemzeti előítéletek ellen (hiszen én előttem egy lélek sem mert Magyarországon szót emelni a nemzetiségek testvéri szeretete mellett, hát még a német kultúra tisztelete mellett!) minden elnyomott ügy harcza az elnyomó ellen, a gondolat harcza a frázis ellen. A cél, az öntudat, a kivitel csak inspiráció. A milyennek én írom le a magyart, olyan a magyar. Hibáival és erényei-

vel. A ki a magyart meg akarja ismerni, az én műveimből kell tanulmányoznia. Ezekben van a magyar történelem ciklusa, szemben a legendákkal. Ezt írtam én. Hogy hogyan írtam? azzal nem törődöm, de hogy tettem, azt akarom, hogy elismerjék. Ha e cél tudata nem lebegne előttem, bizony nem írnék több regényt.«

Ez írói vallomás óta huszonkét év telt el; oly idő, a mennyi elég arra, hogy divatos nagyságokat fölemeljen a porból és visszalökjön újra a feledésbe. A legnemesebb magyar írói temperamentum zománczán azonban nem tett kárt az idő, azok az irodalmi elvek, melyeket programjában oly ragyogón domborít ki, minden igaz nagyság, minden mélyebb siker közös és változhatlan elvei fognak mindenha maradni.

Jókai Mór gyermekkori rajza,
mely a költő édesanyjának vonásait vázolja

Jókai Mór édesanyja (Pulay Mária),
a költő saját rajza ifjúkorából